

Naar het Middelpunt der Aarde

Jules Verne

1864

Voorwoord

Toen *Reis naar het middelpunt der Aarde* in 1864 verscheen, had Jules Verne zijn wereldwijde roem nog niet bereikt. Toch neemt deze roman al een centrale plaats in binnen de reeks *Voyages extraordinaires*. Het boek belichaamt Vernes oorspronkelijke ambitie: onderwijzen door te verbazen, wetenschap omvormen tot avontuur en kennis tot drijvende kracht van het verhaal maken.

Achter het schijnbaar fantastische uitgangspunt schuilt een strikt rationele benadering. Verne wil niet bewijzen dat het daadwerkelijk mogelijk is het middelpunt van de aarde te bereiken, maar onderzoekt — met de intellectuele instrumenten van zijn tijd — de grenzen van het menselijke weten. Geologie, mineralogie, paleontologie en scheikunde fungeren hier niet als decor, maar vormen het skelet van het verhaal. Het wonderlijke ontstaat uit nauwkeurigheid; de verbeelding wortelt in de wetenschappelijke methode.

De figuur van professor Otto Lidenbrock belichaamt deze spanning bij uitstek. Hij is tegelijk briljant en ondraaglijk, visionair en autoritair. In hem herkennen we de negentiende-eeuwse geleerde, gedreven door een onwrikbaar geloof in vooruitgang en rede, maar blind voor menselijke zwakheden — ook voor de zijne. Via dit personage tekent Jules Verne een mild satirisch portret van het triomferende scientisme, terwijl hij tegelijk hulde brengt aan de intellectuele durf die de mens ertoe aanzet het onbekende te trotseren.

De reis die Axel en zijn oom ondernemen is niet louter geografisch. Zij is ook initiatisch. Dieper afdalen onder het aardoppervlak betekent terugkeren in de tijd, de oorsprong van vormen bevragen en de menselijke kwetsbaarheid confronteren met de onmetelijke krachten van de natuur. In de diepten van de aarde ontdekt de lezer een spiegel van zijn eigen bestaan: klein, nieuwsgierig en onverzettelijk.

Meer dan anderhalve eeuw na zijn verschijnen heeft *Reis naar het middelpunt der Aarde* niets aan kracht ingeboet. Niet omdat zijn wetenschappelijke hypothesen stand zouden hebben gehouden, maar omdat het boek een tijdloos idee viert: kennis groeit dankzij hen die het aandurven onredelijke vragen te stellen. In een tijd waarin de wetenschap alles leek te kunnen verklaren, herinnerde Jules Verne er al aan dat niet de antwoorden, maar de drang om te zoeken het wezenlijke vormt.

Dit boek vandaag lezen betekent opnieuw aansluiting vinden bij een vorm van nieuwsgierigheid die veeleisend, speels en onbevreesd is. Het is zich laten verdwalen om beter te begrijpen. En vooral: herontdekken dat de diepste avonturen niet altijd die zijn welke ons het verst voeren, maar die welke ons voorbij onze zekerheden leiden.

Inhoud

I	6
II.....	9
III	13
IV	18
V.....	21
VI	25
VII.....	30
VIII	35
IX	39
X.....	43
XI	47
XII.....	51
XIII	55
XIV	58
XV	62
XVI	66
XVII.....	70
XVIII	73
XIX	77
XX.....	80
XXI	83
XXII	86
XXIII.....	88

XXIV 92

XXV..... 94

XXVI..... 98

XXVII 100

XXVIII..... 103

XXIX..... 107

XXX..... 110

XXXI..... 115

XXXII 119

XXXIII..... 124

XXXIV 129

XXXV 133

XXXVI..... 137

XXXVII 142

XXXVIII..... 145

XXXIX..... 149

XL 154

XLI..... 158

XLII..... 161

XLIII 165

XLIV..... 169

XLV 173

I

Op een zondag, 24 mei 1863, kwam mijn oom, professor Lidenbrock, haastig thuis in zijn kleine huis aan de Königstrasse nummer 19, een van de oudste straten in het oude deel van Hamburg.

De huishoudster Marthe dacht vast dat ze flink achterliep, want het eten begon nauwelijks te sudderen op het fornuis in de keuken.

Ach, dacht ik bij mezelf, als hij honger heeft – en mijn oom is de ongeduldigste man ter wereld – dan zal hij wel luidkeels klagen.

‘Daar is meneer Lidenbrock al!’ riep Marthe verbaasd, terwijl ze de eetkamerdeur op een kiertje opendeed.

‘Ja, Marthe, maar het eten mag gerust nog niet gaar zijn. Het is nog geen twee uur. De klok van de Sint-Michielskerk heeft net half geslagen.’

‘Waarom komt meneer Lidenbrock dan zo vroeg thuis?’

‘Hij zal het ons wel vertellen.’

‘Daar heb je hem al! Ik ga ervandoor, meneer Axel. U moet hem maar tot bedaren brengen.’

Marthe vluchtte terug naar haar keuken.

Ik bleef alleen achter. Mijn wat aarzelende aard maakte het me onmogelijk de opvliegendste aller professoren tot rede te brengen. Ik stond dan ook op het punt stilletjes naar mijn kamertje boven te sluipen, toen de voordeur knarsend openging. Zwarte stappen lieten de houten trap kraken. De heer des huizes liep dwars door de eetkamer en stormde rechtstreeks zijn werkkamer in.

In dat vliegensvlugge voorbijgaan had hij zijn stok met de notenkrakerkop in een hoek gesmeten, zijn brede bontmuts op tafel gegooid en mij deze donderende woorden toegeworpen:

‘Axel, kom mee!’

Ik had nog geen voet verzet of de professor riep al met nauwelijks bedwongen ongeduld:

‘Nou? Ben je er nog niet?’

Ik snelde naar de werkkamer van mijn gevreesde oom.

Otto Lidenbrock was geen kwaad mens, dat geef ik graag toe, maar tenzij er een wonder gebeurde zou hij sterven als een zonderling van de ergste soort.

Hij gaf les aan het Johannaëum, in de mineralogie, en tijdens elke collegeserie raakte hij minstens één of twee keer in woede. Niet omdat hij zich druk maakte om ijverige studenten, om hun aandacht of om hun latere successen; dat liet hem koud. Hij doceerde 'subjectief', zoals de Duitse filosofen dat noemen: voor zichzelf, niet voor anderen. Een egoïstische geleerde, een put vol kennis waarvan de katrol kraakte zodra je er iets uit wilde halen. Kortom, een vrek.

Dergelijke professoren kom je in Duitsland wel vaker tegen.

Mijn oom sprak helaas niet erg vloeiend, zeker niet in het openbaar, en dat is een jammerlijk gebrek voor een spreker. Tijdens zijn colleges aan het Johannaëum stakte hij vaak midden in een zin. Hij worstelde met een weerbarstig woord dat niet over zijn lippen wilde glijden – een van die woorden die zich verzetten, opzwellen en ten slotte als een onwetenschappelijke vloek naar buiten komen. Vandaar zijn woedeaanvallen.

In de mineralogie wemelt het van half-Griekse, half-Latijnse namen die de tong breken, ruwe benamingen die zelfs een dichter zouden schrappen. Ik wil niets kwaads zeggen over die wetenschap – verre van dat. Maar wie te maken krijgt met rhomboëdrische kristallisaties, retin-asfalt-harsen, gelenieten, fangassieten, loodmolybdaten, mangaanwolframaten of zirkoniumtitanaten, mag best eens struikelen, hoe behendig zijn tong ook is.

In de stad kende iedereen die vergeeflijke zwakheid van mijn oom. Men maakte er misbruik van, wachtte hem op bij de moeilijke passages, en als hij dan in woede ontstak, werd er gelachen. Dat getuigt van slechte smaak, zelfs voor Duitsers. En hoewel zijn colleges altijd vol liepen, kwam het grootste deel van het publiek vooral voor de gemakkelijke uitbarstingen van de professor.

Hoe dan ook, mijn oom was een echte geleerde, dat kan ik niet vaak genoeg zeggen. Al brak hij soms zijn monsters door ze te hard te beproeven, hij bezat zowel het inzicht van een geoloog als het scherpe oog van een mineraloog. Met zijn hamer, stalen punt, magneetnaald, blaaspijp en flesje salpeterzuur was hij een meester. Aan de breuk, het uiterlijk, de hardheid, smeltbaarheid, klank, geur of smaak herkende hij zonder aarzelen tot welke van de zeshonderd soorten mineralen de wetenschap toen telde een specimen behoorde.

De naam Lidenbrock klonk dan ook met ere in gymnasia en geleerde genootschappen. Humphry Davy, von Humboldt, de kapiteins Franklin en Sabine brachten hem bij hun doortocht door Hamburg stevast een bezoek. Becquerel, Ebelmen, Brewster, Dumas, Milne-Edwards en Sainte-Claire-Deville raadpleegden hem graag over de spannendste vraagstukken der scheikunde. Aan die wetenschap dankte hij enkele fraaie ontdekkingen, en in 1853 was in Leipzig zijn *Traité de Cristallographie* transcendante verschenen, een lijvig werk in folio met platen, dat helaas niet eens de kosten dekte.

Daar kwam nog bij dat mijn oom conservator was van het mineralogisch museum van de Russische gezant Struve, een verzameling van Europese faam.

Dat was dus de man die mij zo ongeduldig riep. Stel u een lange, magere gestalte voor, met een ijzeren gezondheid en een jeugdige blonde hardos die hem makkelijk tien jaar jonger maakte dan zijn vijftig. Zijn grote ogen draaiden onafgebroken achter forse brillenglazen; zijn lange, dunne neus leek op een geslepen lemmet. Kwaadwilligen beweerden zelfs dat hij magnetisch was en ijzervijlsel aantrok. Louter laster: hij trok alleen tabak aan, en dan nog in ruime hoeveelheden.

Voeg daarbij dat mijn oom mathematisch exacte stappen van een halve meter nam, en dat hij daarbij zijn vuisten stevig gebald hield – teken van een heetgebakerd karakter – en u weet genoeg om niet naar zijn gezelschap te verlangen.

Hij woonde in dat kleine huis aan de Königstrasse, half hout, half baksteen, met een getande gevel. Het keek uit op een van die kronkelende kanalen die het oudste deel van Hamburg doorkruisen en die de grote brand van 1842 gelukkig gespaard heeft.

Het oude huis helde weliswaar een beetje en bood zijn buik aan de voorbijgangers; het dak hing scheef als de pet van een Tugendbund-student. De loodlijn liet te wensen over, maar alles bijeen stond het stevig, dankzij een oude iep die krachtig in de gevel verankerd zat en elk voorjaar zijn bloesemknoppen door de ruiten naar binnen duwde.

Voor een Duitse professor was mijn oom tamelijk welgesteld. Het huis was geheel van hem, met alles erin. Dat ‘alles’ bestond uit zijn petekind Graüben, een zeventienjarig meisje uit Virland, de huishoudster Marthe en mijzelf. Als neef en wees was ik zijn assistent bij experimenten geworden.

Ik beken dat ik met graagte in de geologische wetenschappen dook; ik had mineralogenbloed in mijn aderen en verveelde me nooit met mijn kostbare stenen.

Kortom, men kon gelukkig leven in dat huisje aan de Königstrasse, ondanks de nukken van de eigenaar. Want hoe bruusk hij ook was, hij hield op zijn manier van mij. Alleen kon die man niet wachten; hij had altijd meer haast dan de natuur zelf.

Als hij in april in de aardewerken potten van zijn salon reseda of windes had geplant, trok hij elke ochtend trouw aan de blaadjes om de groei te bespoedigen.

Met zo’n zonderling restte maar één ding: gehoorzamen. Ik haastte me naar zijn werkkamer.

II

Die werkkamer was een waar museum. Alle monsters uit het mineralenrijk stonden er keurig geëtiketteerd, gerangschikt volgens de drie hoofdcategorieën: brandbare, metaalhoudende en steenachtige mineralen.

Hoe goed kende ik ze, die speelgoedjes van de mineralogie! Meer dan eens had ik, in plaats van met jongens van mijn leeftijd rond te hangen, met plezier het stof afgenomen van grafieten, anthracieten, steenkool, bruinkool en turf. En dan de bitumens, harsen en organische zouten die geen stofdeeltje mochten oplopen! En al die metalen, van ijzer tot goud, waarvan de marktwaarde vervaagde naast de volmaakte gelijkheid van wetenschappelijke specimens! En al die stenen – genoeg om het hele huis aan de Königstrasse opnieuw op te bouwen, met nog een mooie extra kamer erbij, die ik uitstekend had kunnen gebruiken.

Maar toen ik de kamer binnenkwam, dacht ik niet aan die wonderen. Mijn oom vulde al mijn gedachten. Hij zat diep weggezakt in zijn brede fauteuil met Utrecht fluweel en hield een boek vast dat hij met diepe bewondering bekeek.

‘Wat een boek! Wat een boek!’ riep hij.

Die uitroep herinnerde me eraan dat professor Lidenbrock in zijn schaarse vrije uren ook een hartstochtelijk boekenverzamelaar was. Een boek had voor hem alleen waarde als het nergens te vinden was, of minstens onleesbaar.

‘Zie je het dan niet?’ zei hij. ‘Het is een onschatbare schat die ik vanochtend ontdekte bij de joodse boekhandelaar Hevelius.’

‘Prachtig!’ antwoordde ik met een enthousiasme dat er dik bovenop lag.

Want waarom al die ophef om een oude in-kwart, gebonden in ruw kalfsleer, een vergeeld exemplaar met een verschoten leeslint?

Toch hielden de bewonderende uitroepen van de professor niet op.

‘Kijk eens,’ zei hij, vragen stellend en zelf antwoordend. ‘Is het niet schitterend? Ja, bewonderenswaardig! En wat een band! Opent dit boek makkelijk? Ja, het blijft open op elke pagina. En sluit het goed? Jazeker, omslag en bladen vormen één geheel, nergens een scheur of opening. En deze rug – geen enkele breuk na zevenhonderd jaar! Zo’n band zou Bozerian, Closs of Purgold trots hebben gemaakt!’

Terwijl hij sprak, opende en sloot mijn oom het oude boek om beurten. Ik kon niet achterblijven en vroeg naar de inhoud, al interesseerde die me geen zier.

‘En wat is de titel van dit wonderbaarlijke werk?’ vroeg ik met een al te gretig enthousiasme dat niet echt kon zijn.

‘Dit werk,’ antwoordde mijn oom, nu helemaal opgewonden, ‘is de Heims-Kringla van Snorre Turleson, de beroemde IJslandse schrijver uit de twaalfde eeuw! Het is de kroniek van de Noorse vorsten die over IJsland heersten!’

‘Werkelijk!’ riep ik zo overtuigend mogelijk. ‘En dat is zeker een vertaling in het Duits?’

‘Welnee!’ snauwde de professor. ‘Een vertaling! Wat moet ik met jouw vertaling? Dit is het oorspronkelijke werk in het IJslands, die schitterende taal, rijk en eenvoudig tegelijk, die de meest gevarieerde grammaticale constructies en talloze woordveranderingen toelaat!’

‘Net als het Duits,’ glipte er bij mij uit, en dat was een gelukkige opmerking.

‘Ja,’ zei mijn oom schouderophalend, ‘en daarbij kent het IJslands drie geslachten zoals het Grieks en buigt het eigennamen zoals het Latijn!’

‘Ah!’ zei ik, en mijn onverschilligheid begon een beetje te wankelen. ‘En zijn de letters in dit boek mooi?’

‘Letters! Wie heeft het over letters, ongelukkige Axel! Je denkt toch niet dat dit een gedrukt boek is! Nee, domoor, het is een handschrift, een runenhandschrift!’

‘Runen?’

‘Ja! Ga je me nu vragen wat dat woord betekent?’

‘Ik zal me wel wachten,’ antwoordde ik met de toon van iemand wiens eigenliefde gekrenkt is.

Maar mijn oom ging onverstoorbaar door en leerde mij dingen die ik helemaal niet wilde weten.

‘Runen,’ hervatte hij, ‘waren schrijftekenen die vroeger in IJsland gebruikt werden en die volgens de overlevering door Odin zelf zijn uitgevonden! Kijk toch eens, bewonder toch eens, goddeloze, deze tekens die uit de verbeelding van een god zijn voortgekomen!’

Ik wist niet wat te antwoorden en stond op het punt in een buiging te vervallen – een antwoord dat goden en koningen altijd bevalt, omdat het hen nooit in verlegenheid brengt – toen een onverwachte gebeurtenis de loop van het gesprek veranderde.

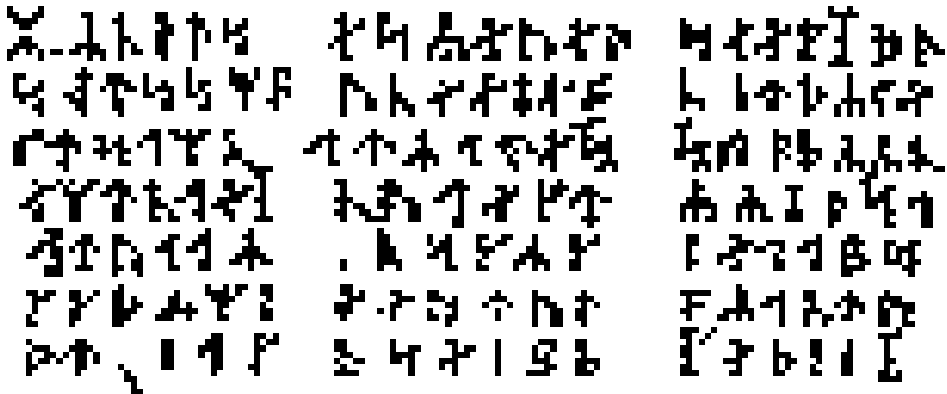
Er gleed een vuil stuk perkament uit het boek en viel op de grond.

Mijn oom dook eropaf met een gretigheid die ik goed begreep. Een oud document, eeuwenlang verborgen in een oud boek, moest voor hem van onschatbare waarde zijn.

‘Wat is dat?’ riep hij.

Tegelijkertijd spreidde hij zorgvuldig een strook perkament uit op zijn tafel, ongeveer twaalf bij acht centimeter, waarop in dwarsregels grillige tekens stonden.

Hier volgt een nauwkeurige weergave van die vreemde tekens, want zij zouden professor Lidenbrock en zijn neef aanzetten tot de zonderlingste onderneming van de negentiende eeuw:

De professor bekeek een tijdlang die rij tekens en zei toen, terwijl hij zijn bril omhoog schoof:

‘Het is runenschrift. Deze tekens komen precies overeen met die in het handschrift van Snorre Turlson. Maar... wat kan het betekenen?’

Omdat ik runen altijd had gezien als een uitvinding van geleerden om gewone mensen voor de gek te houden, vond ik het stiekem prettig dat mijn oom er niets van begreep. Tenminste, dat leidde ik af uit de manier waarop zijn vingers steeds nerveuzer begonnen te bewegen.

‘Het is toch oud-IJslands!’ mompelde hij tussen zijn tanden.

En professor Lidenbrock kende zijn talen wel, want men beschouwde hem als een echte polyglot. Niet dat hij de tweeduizend talen en vierduizend dialecten die op aarde gesproken werden vloeiend beheerste, maar hij kende er een flink deel van.

Bij deze moeilijkheid stond hij op het punt zijn opvliegende aard de vrije loop te laten. Ik voorzag al een heftige uitbarsting, toen de kleine pendule op de schoorsteenmantel twee uur sloeg.

Onmiddellijk opende Marthe de deur van de werkkamer en zei:

‘De soep is opgediend.’

‘Naar de duivel met de soep,’ bulderde mijn oom, ‘en met wie haar gemaakt heeft, en met wie haar zal eten!’

Marthe maakte zich uit de voeten. Ik volgde haar op de voet en belandde, zonder te weten hoe, op mijn vaste plek in de eetkamer.

Ik wachtte nog even. De professor kwam niet. Voor zover ik wist was het de eerste keer dat hij verstek liet gaan bij het heilige diner. En wat voor diner! Peterseliesoep, een hamomelet met zuring en nootmuskaat, een lende van kalfsvlees met pruimencompote, en als nagerecht zoetgegaarde garnalen, alles overgoten met een frisse Moezelwijn.

Dat was wat een oud stuk papier mijn oom zou kosten. Als toegewijde neef voelde ik me verplicht ook zijn deel op te eten, naast het mijne. En dat deed ik met volle overgave.

‘Ik heb zoiets nog nooit meegemaakt,’ zei Marthe. ‘Meneer Lidenbrock die niet aan tafel komt!’

‘Ongelooflijk.’

‘Het voorspelt vast iets ernstigs,’ zei de oude dienstmeid, terwijl ze haar hoofd schudde.

Ik dacht dat het niets voorspelde, behalve een vreselijke scène zodra mijn oom zou merken dat zijn maal verdwenen was.

Ik was net bij mijn laatste garnaal aangekomen, toen een donderende stem me wegrukte uit mijn genot van het dessert. In één sprong stond ik van de eetkamer in de werkkamer.

III

‘Het is duidelijk runenschrift,’ zei de professor fronsend. ‘Maar er schuilt een geheim in, en dat zal ik ontrafelen, anders...’

Een dreigend gebaar maakte zijn zin af.

‘Ga daar zitten,’ voegde hij toe, terwijl hij met zijn vuist naar de tafel wees, ‘en schrijf op.’

In een oogwenk was ik klaar.

‘Nu dicteer ik je elke letter van ons alfabet die bij een van deze IJslandse tekens hoort. We zullen zien wat eruit komt. Maar bij Sint-Michiel, pas op dat je geen fout maakt!’

Het dicteren begon. Ik deed mijn uiterste best. De letters volgden elkaar op en vormden deze onbegrijpelijke reeks woorden:

mm.rnlls esreuel seecJde sgtssmf unteief niedrke kt,samn atrateS Saodrrn emtnael nuaect
rrilSa Atvaar .nsrcr icaabs ccdrmi eeutul frantu dt,iac oseibo KediiY

Toen het werk klaar was, griste mijn oom het blad uit mijn handen en bestudeerde het lange tijd aandachtig.

‘Wat kan dit toch betekenen?’ herhaalde hij werktuiglijk.

Ik had hem eerlijk waar geen antwoord kunnen geven. Overigens vroeg hij het me niet, maar praatte verder tegen zichzelf.

‘Dit is wat wij een cryptogram noemen,’ zei hij, ‘waarin de betekenis opzettelijk verborgen ligt onder in wanorde gebrachte letters die, goed gerangschikt, een verstaanbare zin zouden vormen. En te bedenken dat hier misschien de aanwijzing staat voor een grote ontdekking!’

Ik dacht van mijn kant dat er helemaal niets stond, maar hield wijselijk mijn mond. De professor pakte nu het boek en het perkament en legde ze naast elkaar.

‘Deze twee handschriften zijn niet van dezelfde persoon,’ zei hij. ‘Het cryptogram is later toegevoegd dan het boek, en dat bewijs ik meteen met een onweerlegbaar argument. De eerste letter is een dubbele m, die je tevergeefs zou zoeken in het werk van Turleson, want die letter kwam pas in de veertiende eeuw in het IJslandse alfabet. Er liggen dus minstens tweehonderd jaar tussen het handschrift en dit document.’

Dat klonk mij behoorlijk logisch in de oren.

‘Ik kom daardoor tot de conclusie,’ ging mijn oom verder, ‘dat een van de eigenaars van dit boek deze geheimzinnige tekens heeft neergeschreven. Maar wie ter wereld was die eigenaar? Zou hij zijn naam niet ergens in het handschrift hebben gezet?’

Arne Saknussemm

verhouding, terwijl noordelijke talen veel rijker zijn aan medeklinkers. Het gaat dus om een zuidelijke taal.’

Die redenering klopte.

‘Maar welke taal precies?’

Daar wachtte ik mijn geleerde af, bij wie ik toch een scherp analyticus ontwaarde.

‘Deze Saknussem was een ontwikkeld man,’ zei hij. ‘Wanneer hij niet in zijn moedertaal schreef, koos hij bij voorkeur de taal die onder ontwikkelde geesten in de zestiende eeuw gangbaar was: het Latijn. Als ik me vergis, probeer ik Spaans, Frans, Italiaans, Grieks of Hebreeuws. Maar geleerden uit de zestiende eeuw schreven vrijwel altijd in het Latijn. Ik mag dus wel stellen: dit is Latijn.’

Ik sprong op van mijn stoel. Mijn latijnse herinneringen kwamen in opstand tegen het idee dat zo’n reeks wonderlijke woorden tot de zoete taal van Vergilius zou behoren.

‘Ja, Latijn,’ hernam mijn oom, ‘maar in de war gebracht.’

‘Mooi zo,’ dacht ik. ‘Als jij het kunt ontwarren, oom, ben je knap.’

‘Laten we goed kijken,’ zei hij, terwijl hij het blad pakte waarop ik geschreven had. ‘Hier staat een reeks van honderdtweeëndertig letters in schijnbare wanorde. Er zijn woorden met alleen medeklinkers, zoals het eerste, m.rnlls, en andere waarin juist de klinkers overheersen, zoals het vijfde, unteief, of het voorlaatste, oseibo. Die rangschikking is duidelijk niet bedacht; ze volgt wiskundig uit de onbekende regel die de volgorde van de letters bepaalde. Ik ben ervan overtuigd dat de oorspronkelijke zin netjes is opgeschreven en daarna omgedraaid volgens een wet die we moeten ontdekken. Wie de sleutel van dit cijfer heeft, leest het moeiteloos. Maar wat is die sleutel? Heb jij hem soms, Axel?’

Op die vraag zei ik niets, en met reden. Mijn blik was blijven rusten op een lief portret aan de muur, dat van Graüben. Het pleegkind van mijn oom verbleef op dat moment bij familie in Altona, en haar afwezigheid maakte me diep treurig. Want – ik kan het nu wel toegeven – de mooie Virlandse en de neef van de professor hielden van elkaar met alle Duitse geduld en kalmte. We waren stiekem verloofd, want mijn oom was te veel geoloog om zulke gevoelens te begrijpen. Graüben was een charmant blond meisje met blauwe ogen, een wat ernstig karakter en een serieuze geest; maar ze hield daarom niet minder van mij. Ik aanbad haar, als dat werkwoord tenminste bestaat in het Duits. Het beeld van mijn kleine Virlandse rukte me in één ogenblik uit de werkelijkheid en wierp me in de wereld van dromen en herinneringen.

Ik zag weer de trouwe metgezel van mijn werk en mijn genoegens. Elke dag hielp ze me de kostbare stenen van mijn oom ordenen en etiketteren. Juffrouw Graüben was een uitstekende mineraloog! Ze verdiepte zich graag in de moeilijkste vraagstukken van de

wetenschap. Wat hadden we samen zoete uren doorgebracht met studeren, en hoe vaak benijdde ik het lot van die levenloze stenen die ze met haar lieve handen aanraakte!

Dan, als de pauze kwam, gingen we samen naar buiten, langs de lommerrijke lanen van de Alster, tot aan de oude geteerde molen die zo mooi ligt aan het uiteinde van het meer. Onderweg praatten we hand in hand. Ik vertelde haar verhalen waar ze hartelijk om lachte. Zo kwamen we aan de oever van de Elbe, zeiden goede avond tegen de zwanen die tussen de grote witte waterlelies zwemmen, en keerden met de stoomboot terug naar de kade.

Ik was juist daar in mijn droom beland, toen mijn oom met een vuistslag op tafel me hardhandig in de werkelijkheid terugbracht.

‘Kom,’ zei hij, ‘het eerste wat in je opkomt om de letters van een zin door elkaar te halen, is toch zeker de woorden verticaal schrijven in plaats van horizontaal.’

‘Inderdaad,’ dacht ik.

‘We moeten zien wat dat oplevert. Axel, schrijf een willekeurige zin op dit papiertje, maar zet de letters niet achter elkaar; schrijf ze in verticale kolommen, vijf of zes per groep.’

Ik begreep wat hij bedoelde en schreef meteen van boven naar beneden:

J m n e G e e , t r n t ’ b m i a ! a i a t ü i e p e b

‘Goed,’ zei de professor zonder te lezen. ‘Zet deze woorden nu op één horizontale regel.’

Ik deed het en kreeg deze zin:

JmneGe ee,trn t’bmia! aiatü iepeb

‘Uitstekend!’ zei mijn oom, terwijl hij het papier uit mijn handen trok. ‘Dat lijkt al sprekend op het oude document: klinkers en medeklinkers zijn net zo door elkaar gehusseld; er staan zelfs hoofdletters midden in woorden en komma’s, precies als bij Saknussemml!’

Ik moest toegeven dat die opmerkingen bijzonder schrander waren.

‘Nu,’ ging mijn oom rechtstreeks tot mij, ‘om de zin te lezen die jij net geschreven hebt – en die ik niet ken – hoef ik alleen achtereenvolgens de eerste letter van elk woord te nemen, dan de tweede, dan de derde, enzovoort.’

En mijn oom las, tot zijn eigen grote verbazing en vooral de mijne:

Je t’aime bien, ma petite Graüben!

‘Wat zeg je me daarvan!’ riep de professor uit.

Ja, zonder het te weten had ik, als onhandige verliefde, die compromitterende zin neergeschreven.

‘Aha! Je houdt van Graüben!’ zei mijn oom in de toon van een echte voogd.

‘Ja... nee...’ stamelde ik.

‘Aha, je houdt van Graüben,’ herhaalde hij werktuiglijk. ‘Welnu, laten we mijn methode toepassen op het document!’

Mijn oom was alweer verdiept in zijn bespiegelingen en vergat mijn onvoorzichtige woorden. Onvoorzichtig noem ik ze, want het hoofd van een geleerde kon zaken van het hart niet bevatten. Gelukkig overheerste het grote raadsel van het document.

Op het moment dat hij zijn beslissende proef ging doen, schoten de ogen van professor Lidenbrock vonken achter zijn brillenglazen. Zijn vingers beefden toen hij het oude perkament weer oppakte; hij was zichtbaar aangedaan. Ten slotte schraapte hij zijn keel en begon met ernstige stem, de eerste letter en dan de tweede van elk woord noemend, mij deze reeks te dicteren:

messunkaSenrA.icefdoK.segnittamurn ecertserrette,rotaivsadua,ednecsedsadne
lacartniilulJsiratracSarbmutabledmek meretarcsilucoYsleffenSnl

Toen hij klaar was, moet ik bekennen dat ik gespannen was. Die letters, één voor één genoemd, hadden voor mijn geest geen enkele betekenis gehad. Ik wachtte dus tot de professor met plechtige stem een zin in prachtig Latijn uit zijn mond zou laten rollen.

Maar wie had dat kunnen voorzien! Een harde vuistslag deed de tafel schudden. De inkt spatte op, de pen vloog uit mijn hand.

‘Dit slaat nergens op!’ riep mijn oom. ‘Dit heeft geen enkele zin!’

Toen schoot hij als een kogel door de werkkamer, daalde als een lawine de trap af, stormde de Königstrasse op en verdween in volle ren.

IV

‘Is hij weg?’ riep Marthe, terwijl ze toesnelde op het lawaai van de straatdeur die met een harde klap dichtviel en het hele huis deed trillen.

‘Ja,’ antwoordde ik, ‘helemaal weg!’

‘En zijn eten dan?’ vroeg de oude dienstmeid.

‘Hij eet niet.’

‘En zijn avondmaal?’

‘Hij eet vanavond niet.’

‘Hoezo?’ zei Marthe, met haar handen ineengevouwen.

‘Nee, lieve Marthe, hij eet helemaal niet meer, en niemand in huis ook! Mijn oom heeft ons allemaal op dieet gezet tot hij dat oude vod heeft ontcijferd, een vod dat volstrekt onontcijferbaar is!’

‘Hemeltjelief! Dan kunnen we net zo goed van honger omkomen!’

Ik durfde niet toe te geven dat het met zo’n onverbiddelijke man als mijn oom onvermijdelijk was.

De oude meid, nu echt ongerust, liep mopperend terug naar haar keuken.

Toen ik alleen was, kwam het idee in me op alles aan Graüben te vertellen. Maar hoe kon ik het huis uit? De professor kon elk moment terugkomen. En als hij me riep? Als hij dat logografische werk wilde hervatten, een raadsel dat zelfs de oude Oedipus niet had kunnen oplossen? En als ik niet reageerde, wat dan?

Het verstandigst was te blijven. Toevallig had een mineraloog uit Besançon ons een verzameling siliciumgeoden gestuurd die gesorteerd moesten worden. Ik ging aan de slag. Ik sorteerde, plakte etiketten en zette al die holle stenen in hun kast, stenen waarin kleine kristallen zachtjes rinkelden.

Maar dat werk leidde me niet af. Het oude document bleef me dwarszitten. Mijn hoofd gloeide, een vage onrust had me te pakken. Ik voelde een ramp naderen.

Na een uur stonden de geoden netjes op een rij. Ik liet me in de grote Utrechtse fauteuil zakken, armen slap langs mijn lichaam, hoofd achterover. Ik stak mijn lange kromme pijp op, met een bowl in de vorm van een loom liggende najade, en keek hoe de verkooling vorderde die mijn najade langzaam in een volmaakte negerin veranderde. Af en toe spitste ik mijn oren of ik stappen op de trap hoorde. Niets. Waar zou mijn oom nu zijn? Ik zag